

Monika Porwisz

Akademia Policji w Szczytnie

ORCID: 0000-0002-9936-6605

m.porwisz@apol.edu.pl

Przesłuchanie zdalne podejrzanego w postępowaniu karnym – nowe regulacje, nowe perspektywy

Wstęp

Przesłuchanie zdalne to praktyczny element cyfryzacji Kodeksu postępowania karnego, wpisujący się w nowoczesny wymiar sprawiedliwości¹. Obecnie obserwuje się dynamiczny postęp w zakresie cyfryzacji, która wkracza niemalże w każdą sferę życia. Wśród narzędzi mających wpływ na efektywność postępowania karnego zastosowanie mają nie tylko systemy bazodanowe, ale także technologie oparte na sztucznej inteligencji², posiadające wbudowane algorytmy samouczące się, służące do analizy dużych zbiorów danych, automatyzacji czynności, zarządzania sprawami³. Wskutek ekspansywnego rozwoju

¹ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego przygotowała projekt zmian. w procedurze karnej (projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego, ustawy Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, numer projektu UD301), który kompleksowo reguluje zasady korzystania z wideokonferencji i zdalnego udziału stron w czynnościach procesowych. Proponowane rozwiązania mają nie tylko usunąć mankamenty obecnych regulacji, lecz także otworzyć polski proces karny na wykorzystanie technologii zdalnych, zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym – <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy--kodeks-postepowania-karnego-ustawy--kodeks-karny-wykonawczy-oraz-ustawy--kodeks-postepowania-w-sprawach-o-wykroczenia> (data dostępu: 26.03.2026).

² E.A. Płocha, *O pojęciu sztucznej inteligencji i możliwościach jej zastosowania w postępowaniu cywilnym*, „Prawo w Działaniu” 2020, t. 44, s. 275.

³ Zgodnie z art. 3 pkt 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji oraz zmiany rozporządzeń (WE) nr 300/2008, (UE) nr 167/2013, (UE) nr 168/2013, (UE) 2018/858, (UE) 2018/1139 i (UE) 2019/2144 oraz dyrektyw 2014/90/UE, (UE) 2016/797 i (UE) 2020/1828 (akt w sprawie sztucznej inteligencji), zwanego rozporządzeniem 2024/1689 albo aktem o AI, system AI oznacza system maszynowy, który został zaprojektowany do działania z różnym poziomem autonomii po jego wdrożeniu oraz który może wykazywać zdolność adaptacji po jego wdrożeniu, a także który – na potrzeby wyraźnych lub dorozumianych celów – wnioskuje,

technologicznego konstruowane są narzędzia informatyczne, które łączą w ramach jednego systemu wyżej wskazane funkcjonalności⁴. Cyfryzacja jest określeniem mieszczącym w swym zakresie pojęciowym zarówno rozwiązania technologiczne, umożliwiające komunikację na odległość, jak i narzędzia wykorzystujące technologię sztucznej inteligencji⁵. Pojęcie narzędzia cyfrowe rozumieć tu należy potocznie – jako technologiczne rozwiązania umożliwiające komunikację na odległość, tworzenie, zmianę, odtwarzanie i analizę danych. Niezbędne są tu akcesoria, przy pomocy których realizowany jest ten proces, np. komputer, oprogramowanie, kamera, łącze internetowe itp.⁶

W kontekście przesłuchania w takiej formule podejrzanego konieczne jest spełnienie wymogów proceduralnych, technicznych i zapewnienie standardów bezpieczeństwa czynności procesowej. Przesłuchanie zdalne to krok ku bardziej elastycznemu i dostępnemu systemowi postępowania karnego. Choć taki sposób przesłuchania niesie ze sobą wiele korzyści, takie jak oszczędność czasu i kosztów, to istnieje wymóg przestrzegania zasad Kodeksu postępowania karnego oraz właściwe zabezpieczenia techniczne, aby zminimalizować zagrożenia. Tylko wówczas możliwe jest pogodzenie efektywności cyfryzacji z poszanowaniem praw podejrzanego i zapewnieniem rzetelnego przebiegu postępowania karnego. Warto podkreślić, że Europejski Trybunał Praw Człowieka zaakceptował prowadzenie rozpraw sądowych w formie wideokonferencji jako wyjątków od tradycyjnej rozprawy, ale przy zaistnieniu ważnych przyczyn i zapewnieniu oskarżonemu gwarancji rzetelnego procesu właściwym tradycyjnej rozprawie⁷.

Także w orzecznictwie Europejski Trybunał Praw Człowieka dopuszcza prowadzenie rozprawy zdalnej. Trybunał wypowiedział się w tej kwestii w stosunku do zdalnego udziału oskarżonego w tej formule i wskazał na warunki, które powinny zostać spełnione, aby zagwarantowane zostało prawo do rzetelnego procesu i skuteczne prawo do obrony. Pierwszy dotyczy istnienia uzasadnionego celu uczestnictwa oskarżonego w formie zdalnej. Mogą to być zatem różne okoliczności, np. stan zdrowia oskarżonego, przebywanie

jak generować na podstawie otrzymanych danych wejściowych wyniki, takie jak predykcje, treści, zalecenia lub decyzje, które mogą wpływać na środowisko fizyczne lub wirtualne. Jest to zatem narzędzie mające na celu analizowanie treści, przeprowadzenie wnioskowania i wskazanie wyniku – https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401689 (data dostępu: 17.02.2026).

⁴ J. Petzel, *Systemy wyszukiwania informacji prawnej*, Warszawa 2017, s. 42.

⁵ A. Anusz, *Publiczne prawo ochrony konkurencji a nowe techniki i technologie na przykładzie wykorzystania danych lub ich baz, świadczenia usług cyfrowych lub zastosowania sztucznej inteligencji*, Warszawa 2025, s. 98.

⁶ D. Świecki, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, 2015, Lex, komentarz do art. 5.

⁷ Zob. szerzej: C. Kulesza, *Rozprawa zdalna oraz zdalne posiedzenie aresztowe w świetle konwencyjnego standardu praw oskarżonego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2021 vol. 26, nr 3, s. 207–212.

w warunkach pozbawienia wolności, ochrona jego bezpieczeństwa. Drugim jest stworzenie warunków do poufnego i nieskrępowanego kontaktu z obrońcą. Realizacja tego wymogu powinna nastąpić przez umożliwienie kontaktu telefonicznego w warunkach pełnej prywatności. Trzecim jest zapewnienie oskarżonemu odpowiednich warunków technicznych, pozwalających na kontakt wzrokowy i słuchowy z salą rozpraw⁸.

Celem artykułu jest przedstawienie regulacji prawnych i postępowania organów procesowych w przedmiocie przesłuchania zdalnego podejrzanego dokonywanego w trybie Kodeksu postępowania karnego, w tym możliwości realizacji tej czynności na etapie postępowania przygotowawczego⁹.

Prawo do obrony – podstawy aksjologiczne

W kontekście prawa do obrony zasadne jest wskazanie na zasady procesowe, dotyczące sytuacji procesowej oskarżonego, które stanowią kanony postępowania, wyznaczając sposób prowadzenia procesu karnego. Zasady procesowe są wytycznymi, wedle których kształtowane są inne normy k.p.k. Oprócz społecznej i ideologicznej treści mają dyrektywalny charakter¹⁰ i pełnią funkcję gwarancyjną, ponieważ chronią prawa uczestników, zapewniają rzetelność i sprawiedliwość postępowania.

Fundamentalną zasadą procesu karnego jest zasada prawdy materialnej (art. 2 § 2 k.p.k.). Zasada adresowana jest do organów procesowych, które powinny dokonywać rozstrzygnięć na podstawie prawdziwych ustaleń faktycznych – prawdziwych, a zatem zgodnych z rzeczywistością, gdyż w postępowaniu karnym dokonywana jest przy pomocy środków dowodowych rekonstrukcja zdarzenia. Istota analizowanej zasady aktualizuje się w postępowaniu sądowym, gdyż to, co zostanie w postępowaniu przed sądem udowodnione, zyskuje walor zgodności z prawdą¹¹. Jak słusznie podkreślił Sąd Najwyższy w kontekście przesłanek wydania wyroku uniewinniającego, „(...) zasada prawdy materialnej wprowadza wprawdzie w procesie karnym wymóg opierania wszelkich rozstrzygnięć na zgodnych z prawdą ustaleniach faktycznych, rozumie się jednak przez nie ustalenia udowodnione, a więc takie, gdy

⁸ B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany*, 2025, Lex, komentarz do art. 374. Por. wyroki ETPC: z 5 października 2006 r., sprawa nr 45106/04, *Marcello Viola v. Włochy*, Lex nr 265229; z 27 listopada 2007 r., sprawa nr 35795/02, *Asciutto v. Włochy*, Lex nr 593233; z 26 czerwca 2008 r., sprawa nr 15435/03, *Shulepov v. Rosja*, Lex nr 400250; z 27 listopada 2007 r., sprawa nr 58295/00, *Zagaria v. Włochy*, Lex nr 479420.

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2026 r., poz. 187), dalej jako k.p.k.

¹⁰ P. Hofmański, S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2023, s. 223.

¹¹ K. Dudka, H. Paluszkiwicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2021, s. 150–152.

w świetle przeprowadzonych dowodów fakt przeciwny dowodzeniu jest niemożliwy lub wysoce nieprawdopodobny. Obowiązek udowodnienia odnosić należy jednak tylko do ustaleń niekorzystnych dla oskarżonego, jako że on sam korzysta z domniemania niewinności (art. 5 § 1 k.p.k.), a niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na jego korzyść (art. 5 § 2 k.p.k.). Z tych względów wydanie wyroku uniewinniającego jest konieczne nie tylko wówczas, gdy wykazano niewinność oskarżonego, lecz również wtedy, gdy nie udowodniono mu, że jest winny popełnienia zarzuconego mu przestępstwa. W tym ostatnim wypadku wystarczy zatem, iż twierdzenia oskarżonego, negującego tezy aktu oskarżenia, zostaną uprawdopodobnione. Co więcej, wyrok uniewinniający musi zapaść jednak również i w takiej sytuacji, gdy wykazywana przez oskarżonego teza jest wprawdzie nieuprawdopodobniona, ale też nie zdołano udowodnić mu sprawstwa i winy¹². Realizacja zasady prawdy nie może następować w warunkach współczesnego procesu karnego za wszelką cenę, zwłaszcza za cenę poświęcenia fundamentalnych praw i wolności człowieka. Dyrektywa dokonywania prawdziwych ustaleń faktycznych może być realizowana wyłącznie w ramach sformalizowanych ustawowo reguł dowodzenia. Istnieją jednak ograniczenia związane z gwarancjami procesowymi oskarżonego, prawem do odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania bez podania powodów (art. 175 § 1 k.p.k.), niedostarczeniem dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1 k.p.k.), czy ograniczenia poddyktowane ochroną informacji niejawnych, objętych np. tajemnicą państwową (art. 179 k.p.k.) lub zawodową (art. 178 pkt 1 i art. 180 k.p.k.).

W myśl zasady obiektywizmu wyrażonej w art. 4 k.p.k. organy prowadzące postępowanie karne obowiązane są badać oraz uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego. Zatem organy procesowe powinny dolożyć wszelkich starań, aby przestrzeganie rzeczowej zasady stało się rzeczywiste, tj. ocenić rzetelnie cały materiał dowodowy, działać bez uprzedzeń, nie ulegać naciskom, przestrzegać reguł ujętych w k.p.k. dotyczących wyłączenia podmiotowego od udziału w postępowaniu.

W kontekście prawa do obrony bardzo istotną zasadą jest zasada domniemania niewinności (art. 5 § 1 k.p.k.), stanowiąca, że oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem. Jest to zasada konstytucyjna, stanowiąca niejako powtórzenie normy wyrażonej w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP¹³, w myśl której każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu. Zasada ta ulega wzruszeniu w przypadku udowodnienia winy i stwierdzenia jej prawomocnym wyrokiem, co

¹² Postanowienie SN z 28 października 2025 r., sygn. akt I KK 459/24, Lex nr 3934073.

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).

następuje w drodze albo wydania prawomocnego wyroku skazującego oskarżonego (również w wyroku nakazowym), albo prawomocnego wyroku warunkowo umarzającego postępowanie. Zakres tej zasady obejmuje już etap postępowania przygotowawczego, a także odnosi się do czynności procesowych realizowanych na jego przedpolu. Nawet w sytuacji gdy osoba zostanie zatrzymana przez policję na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa, obowiązuje zasada domniemania niewinności. Obalenie domniemania niewinności może nastąpić tylko po udowodnieniu oskarżonemu winy i stwierdzeniu jej przez sąd. W ujęciu pozaprocesowym zasada ta wiąże nie tylko inne organy państwowe, poszczególne osoby fizyczne (działające we własnym imieniu, jako przedstawiciele organizacji czy środków masowego przekazu), lecz także każdego z uczestników postępowania w zakresie, w jakim wyraża on publicznie swoje opinie co do winy oskarżonego¹⁴.

Z kolei stypizowana w art. 5 § 2 k.p.k. zasada *in dubio pro reo* stanowi, że niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego. Wątpliwości w procesie karnym nie mają charakteru czysto ilościowego, lecz epistemiczny (poznawczy), dotyczą granic ludzkiego poznania faktów. Zasada jest ściśle związana z zasadą domniemania niewinności i odnosi się do każdego z etapów postępowania, a więc postępowania przygotowawczego, sądowego i odwoławczego. Powyższa reguła będzie miała zastosowanie, gdy organ procesowy po podjęciu wszelkich prób ustalenia prawdziwego stanu rzeczy i dokonaniu oceny dowodów nadal uzna, że istnieją nieusuwalne wątpliwości, które muszą mieć charakter realny, konkretny, uniemożliwiający wykreowanie bezspornego sędziowskiego przekonania.

Oskarżonemu przysługuje fundamentalna zasada prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy (art. 6 k.p.k.). Nierówność stron w procesie powoduje naruszenie zasady *equality of arms*. Materialne prawo do obrony obejmuje wszystkie te działania procesowe, które może podejmować oskarżony, organ procesowy i inne podmioty w granicach wyznaczonych przez przepisy prawa i w celu ochrony interesów oskarżonego w procesie. Oskarżony posiada pełną inicjatywę dowodową i jest uprawniony do udziału w czynnościach procesowych oraz do składania wniosków dowodowych, posiada prawo do wnoszenia środków zaskarżenia (wywoływanie kontroli instancyjnej). W zakresie obrony materialnej znaczenie ma przepis art. 74 § 1 k.p.k., który stanowi, że oskarżony nie ma obowiązku dowodzenia swojej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść.

Formalne prawo do obrony natomiast to uprawnienie polegające na tym, że oskarżony już na etapie postępowania przygotowawczego może korzystać z fachowej pomocy obrońcy, który jest jego przedstawicielem procesowym.

¹⁴ D. Świecki, M. Kurowski, op. cit., komentarz do art. 5.

W toku procesu karnego podejrzany posiada szereg uprawnień wynikających z k.p.k., które kompleksowo wskazane zostały w art. 300 § 1 i które należy przedstawić podejrzanemu przed pierwszym przesłuchaniem. Pouczenie trzeba wręczyć podejrzanemu na piśmie, a podejrzany otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem. Jeżeli podejrzany nie ukończył 18 lat, pouczenie wręcza się również przedstawicielowi ustawowemu lub osobie, pod której pieczęą podejrzany pozostaje, albo innej osobie wskazanej lub wyznaczonej, o której mowa w art. 76a, która otrzymanie pouczenia potwierdza złożeniem podpisu. W aspekcie przesłuchania zdalnego istotne jest skuteczne poinformowanie o przysługujących prawach i obowiązkach, aby podejrzany mógł zrealizować swoje uprawnienia i wypełnić ciążące na nim obowiązki. Do uprawnień podejrzanego należy prawo do: składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, informacji o treści zarzutów i ich zmianach, składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, korzystania z pomocy obrońcy, w tym do wystąpienia o obrońcę z urzędu w wypadku określonym w art. 78 i art. 78a. Organ procesowy zobligowany jest pouczyć podejrzanego także o treści art. 202 (uzyskanie opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego), art. 214 (przeprowadzenie wywiadu środowiskowego o oskarżonym), art. 215 (zarządzenie badanie oskarżonego przez biegłych psychologów lub lekarzy), art. 257 § 1 i 2 (ograniczenie stosowania tymczasowego aresztowania), art. 259 (wyłączenie tymczasowego aresztowania), art. 316 (udział stron przy czynnościach dowodowych niepowtarzalnych), art. 338b (złożenie żądania wyznaczenia obrońcy z urzędu), art. 360 (przesłanki wyłączenia jawności rozprawy), art. 361 (udział osób w rozprawie niejawnej) i art. 374 § 1 (udziału w rozprawie). Podejrzany jest także informowany o treści przepisów dotyczących środków zapobiegawczych, o których mowa w rozdziale 28 k.p.k., innych niż tymczasowe aresztowanie, uprawnieniu do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1 (udział w mediacji), art. 72 § 1 (pomocy tłumacza), art. 156 § 5 i 5a (przeoglądania i udostępnienia akt sprawy), art. 301 (przesłuchania w obecności obrońcy), art. 335 (wnioskowania o skazanie bez rozprawy), art. 338a (wnioskowania o wydanie wyroku skazującego) i art. 387 (wnioskowania o dobrowolne poddanie się karze).

Oprócz gwarancji procesowych istnieją także obowiązki związane z posiadaniem statusu oskarżonego. Organ procesowy przed pierwszym przesłuchaniem informuje podejrzanego o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74 (poddania się badaniom), art. 75 (stawiania się na wezwanie), art. 133 § 2 (doręczenia zastępczego pisma), art. 138 (doręczenia osobie przebywającej za granicą) i art. 139 (uznania pisma za doręczone). Ponadto podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, poucza się o treści art. 76 (działanie przedstawiciela ustawowego), art. 76a (obecność przedstawiciela ustawowego

na rozprawie), art. 299b (obecność przedstawiciela ustawowego w postępowaniu przygotowawczym) oraz o treści art. 212 Kodeksu karnego wykonawczego¹⁵, dotyczącego zasad rozmieszczania aresztowanych w areszcie śledczym, a także o roli organów uczestniczących w postępowaniu karnym.

Przesłuchanie zdalne (wideokonferencja) – stan obecny

Kodeks postępowania karnego przewiduje wykorzystanie urządzeń technicznych umożliwiających udział w czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, którą można określić mianem e-przesłuchania czy wideokonferencji. Jest to czynność realizowana w formie komunikacji zdalnej. W niniejszej publikacji zamiennie do określenia kodeksowej formuły przesłuchania na odległość używany będzie termin przesłuchanie zdalne, online lub wideokonferencja.

Aktualnie w ustawie procesowej istnieje możliwość prowadzenia czynności w formie zdalnej w następujących sytuacjach:

- przesłuchanie świadka w trybie art. 177 § 1a;
- przesłuchanie biegłego w trybie art. 177 § 1a w zw. z art. 197 § 3;
- przesłuchanie świadka *incognito* w trybie art. 184 § 4;
- przesłuchanie świadka w tzw. bezpiecznym pokoju z wykorzystaniem środków komunikacji zdalnej w trybie art. 185a–185c;
- złożenie wyjaśnień przez oskarżonego w trybie art. 377 § 4;
- przesłuchanie świadka, biegłego lub złożenie wyjaśnień przez współoskarżonego w trybie art. 177 § 1a w zw. z art. 390 § 3 w okolicznościach określonych w art. 390 § 2;
- uczestnictwo sprawcy w czynnościach sądowych w trybie przyspieszonym art. 517b;
- rozprawa zdalna art. 374 § 3–9¹⁶.

Ograniczeniem w postępowaniu przygotowawczym jest brak możliwości zdalnego przeprowadzania przesłuchania podejrzanego. W odniesieniu do rozprawy sądowej czynność taka jest proceduralnie dopuszczalna na mocy art. 374 k.p.k. Rozwiązanie takie zostało trwale wprowadzone do k.p.k. (dodanie do art. 374 § 3–9) ustawą z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19¹⁷. Przepisy te określają

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 911).

¹⁶ K. Szczechowicz, *Zdalny udział oskarżycieli w rozprawie w sprawach karnych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2023, nr 62, s. 505–514.

¹⁷ Dz.U. z 2022 r., poz. 2141.

warunki przeprowadzenia rozprawy w formie zdalnej. Należy dodać, że forma zdalna wprowadzona została także do posiedzeń (art. 96a i 250 § 3b–3h k.p.k.). Co do zasady udział oskarżonego w rozprawie jest jego prawem. Wskazane uregulowanie stanowi urealnienie zasady kontradiktoryjności postępowania sądowego. Niewątpliwie powoduje to także eliminację przewlekłości postępowania sądowego. W literaturze prezentowane jest mniej entuzjastyczne podejście do takiej formuły przesłuchania z uwagi na fakt, że „forma zdalna rozprawy nie ogranicza zasady bezpośredniości, natomiast utrudnia realizację zasady prawa do obrony, gdy obrońca przebywa na sali rozpraw, a oskarżony poza nią. W takiej sytuacji procesowej zapewniony jest kontakt telefoniczny obrońcy z oskarżonym. Jednak taka forma porozumiewania nie w pełni rekompensuje brak bezpośredniego kontaktu, który chociażby umożliwiał konsultacje w toku przeprowadzania dowodów, co pozwala reagować na bieżąco na wypowiedzi osób przesłuchiowanych. Rozprawa w formie zdalnej ogranicza zatem sposób prowadzenia obrony”¹⁸.

Mimo tych wątpliwości należy rozważyć analogicznie do postępowania sądowego opcję przeprowadzenia przesłuchania zdalnego podejrzanego na etapie postępowania przygotowawczego. Ustawowe brzmienie regulacji dotyczących zdalnego przesłuchania pozwala wskazać na elementy charakterystyczne dla tej formy przesłuchania:

- czynność procesowa jest przeprowadzana w czasie rzeczywistym;
- odbywa się przy użyciu środków porozumiewania się na odległość (przekaz obrazu i dźwięku);
- wybrani uczestnicy znajdują się poza siedzibą organu procesowego.

Na wstępie trzeba przyjrzeć się zagadnieniom dotyczącym warunków przesłuchania w trybie zdalnym. Jak wskazano wcześniej, takie rozwiązanie funkcjonuje na mocy art. 177 k.p.k. w relacji do świadka. Możliwość ta obwarowana została określonymi, następującymi wymogami. Pierwszym warunkiem jest przesłuchanie świadka przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. Kolejny dotyczy udziału przedstawiciela organu procesowego. W postępowaniu przygotowawczym w czynności przeprowadzanej przez prokuratora w miejscu przebywania świadka bierze udział aplikant prokuratorski, asystent prokuratora lub urzędnik zatrudniony w prokuraturze. Dopuszczalne jest, aby zamiast wskazanych osób w miejscu przebywania przesłuchiwanego świadka obecny był przedstawiciel administracji zakładu karnego lub aresztu śledczego (jeżeli świadek przebywa w zakładzie karnym lub w areszcie śledczym) lub urzędnik konsularny (jeżeli świadek będący obywatelem polskim przebywa za granicą). W takich przypadkach warunki techniczne przeprowadzenia czynności przesłuchania

¹⁸ B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, op. cit., komentarz do art. 374.

świadka w postępowaniu przygotowawczym zapewnia prokurator. Analogicznie w przypadku przesłuchania świadka przeprowadzanego w postępowaniu przygotowawczym przez organ prowadzący postępowanie, niebędący prokuratorem, w czynności przeprowadzanej w miejscu przebywania świadka bierze udział funkcjonariusz lub inny pracownik upoważniony przez kierownika organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Warunki techniczne przeprowadzenia czynności przesłuchania świadka zapewnia wówczas organ prowadzący postępowanie.

Odpowiednio zmodyfikowany zapis miałby zastosowanie do zdalnego przesłuchania podejrzanego. Organ procesowy mógłby wówczas zdecydować o wykorzystaniu trybu wideokonferencji celem przesłuchania podejrzanego przebywającego zarówno na terenie kraju, jak i za granicą, niezależnie od tego, czy znajduje się na wolności, czy też w związku z inną sprawą został tymczasowo aresztowany lub odbywa karę pozbawienia wolności. Przyczyny uzasadniające przesłuchanie podejrzanego pozostającego na wolności w trybie wideokonferencji mogą leżeć po stronie samego podejrzanego, np. trudności w stawieniu się do organu prowadzącego postępowanie, m.in. ze względu na odległość miejsca zamieszkania od siedziby organu, chorobę lub podeszły wiek. Rozwiązanie takie stanowiłoby alternatywę obowiązkowego stawienia na przesłuchanie. Ma to szczególne znaczenie w przypadku zapewnienia udziału w czynności podejrzanego pozbawionego wolności¹⁹. Niemniej jednak w kontekście gwarancji prawo do obrony strona bierna każdorazowo powinna mieć możliwość wyboru, tj. bezpośredniego udziału w czynności lub także bezpośredniego w formie wideokonferencji.

Obok wskazywanych tu rozwiązaniach zdalnego przesłuchania warto wspomnieć o technicznej możliwości rejestracji przesłuchania. Podstawową formą dokumentowania czynności procesowej jest protokół, zaś pomocniczo (fakultatywnie lub obowiązkowo) mogą być wykorzystane urządzenia rejestrujące obraz lub dźwięk. Czynność rejestracji ma więc znaczenie pomocnicze i praktyczne, pozwalające zrekonstruować wypowiedzi uczestnika. Każdy protokół powinien odzwierciedlać rzeczywisty przebieg protokołowanej czynności, stąd też „(...) wymóg, aby m.in. wyjaśnienia czy zeznania osób przesłuchiowanych były wciągane do protokołu z możliwą dokładnością, i to w miarę możliwości z zachowaniem formy językowej stosowanej przez wyjaśniającego (zeznającego, oświadczonego). Ma to bowiem istotne znaczenie dla kontroli rzetelności przeprowadzonej czynności przesłuchania”²⁰.

¹⁹ R. Badowiec, *Prawo oskarżonego do kontaktu z obrońcą podczas posiedzenia aresztowego i rozprawy prowadzonych zdalnie*, „Prawo i Więź” 2023, nr 1(44), s. 161.

²⁰ Wyrok SA w Lublinie z 22 października 2003 r., sygn. akt I AKa 115/03, „Prokuratura i Prawo” 2004, Nr 10 (wkładka), poz. 30.

Ponadto niekiedy sam oskarżony kwestionuje prawdziwość i w konsekwencji wartość dowodową złożonych relacji. „W sytuacji gdy w toku postępowania sygnalizowane były przez oskarżonego nieprawidłowości związane z uzyskaniem pierwszych wyjaśnień, rolą sądu jest ustalenie okoliczności poprzedzających i towarzyszących temu przesłuchaniu, a następnie dokonanie oceny, czy mając na uwadze treść art. 171 § 7 k.p.k., wyjaśnienia te mogą stanowić dowód w sprawie”²¹. Konsekwencją naruszenia wymienionych zasad jest eliminacja dowodu. Jak podkreślił Sąd Najwyższy, „stwierdzenie uzyskania dowodu w sposób określony w art. 171 § 5 czy w warunkach wyłączających swobodę wypowiedzi powoduje zawsze niemożność procesowego wykorzystania dowodu, niezależnie od stwierdzonej jego prawdziwości i wiarygodności i niezależnie od kierunków tego dowodu co do praw oskarżonego, co powoduje przyjęcie, że eliminacji będzie podlegać zarówno dowód przemawiający na korzyść, jak i niekorzyść oskarżonego”²².

Przepisy statuują obowiązkową rejestrację w odniesieniu do świadka lub biegłego z uwagi na charakter sprawy bądź okoliczności towarzyszące. Obligatoryjność rejestracji nie dotyczy innych uczestników postępowania, w tym podejrzanego. Tutaj kwestie przedmiotowe, takie jak charakter postępowania czy zaistniałe okoliczności, warunkują decyzję organu procesowego, o rejestracji czynności protokolowanej.

Obligatoryjność rejestracji zachodzi wtedy, gdy istnieje niebezpieczeństwo, że przesłuchanie świadka/biegłego nie będzie możliwe w dalszym postępowaniu oraz gdy przesłuchanie następuje w trybie określonym w art. 396 k.p.k., a więc w przypadku pomocy prawnej w przeprowadzeniu dowodu polegającej na wykonaniu czynności przez sędziego wyznaczonego ze swego składu lub sąd wezwany (art. 147 § 2 k.p.k.). Kolejne przypadki obligatoryjnej rejestracji przesłuchania za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk przewidziano w art. 147 § 2a k.p.k. w sytuacji przesłuchania osoby w trybie określonym w art. 185a–c oraz art. 185e (przepisy te dotyczą przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego i świadka przestępstwami związanymi z wolnością seksualną).

Inaczej jest w postępowaniu sądowym. Stosownie do art. 147 § 2b k.p.k. przebieg rozprawy utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, chyba że jest to niemożliwe ze względów technicznych. Wskazany obowiązek nie ma jednak charakteru bezwzględnego, ponieważ nie może zostać dopełniony w sytuacji, gdy względy techniczne stoją temu na przeszkodzie. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy, „dostrzegając niedoskonałość protokolarnego utrwalania przebiegu rozprawy, ustawodawca uznał

²¹ Wyrok SA w Gdańsku z 22 czerwca 2016 r., sygn. akt I AKa 150/16, Lex nr 2084147.

²² Zob. wyrok SN z 1 grudnia 1980 r., sygn. akt II KR 323/80, OSNPG 1981, Nr 6, poz. 73.

za celowe wprowadzenie do postępowania karnego dodatkowego narzędzia procesowego w postaci obowiązku utrwalania przebiegu rozprawy za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, chyba że jest to niemożliwe ze względów technicznych. Rozwiązanie to, mające z założenia spełniać funkcję kontrolną w stosunku do prawidłowości zapisu w protokole pisemnym oraz funkcję porządkową poprzez rejestrowanie wszelkich ewentualnych nieprawidłowych zachowań uczestników i sądu²³. Istnieje możliwość odtworzenia zarejestrowanego dźwięku i obrazu oraz w konsekwencji wyjaśnienie powziętych wątpliwości oraz ustalenie, czy dostrzeżone uchybienie mają charakter rzeczywisty, czy też jest jedynie wadą protokołu.

Ponadto rejestracja przesłuchania czy innej czynności procesowej sprzyja zredukowaniu formalizmu, bowiem ustawodawca dopuszcza, by w takich przypadkach protokół ograniczyć do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział (art. 147 § 3 k.p.k.). Niemniej jednak wywołuje to kolejno następcze czynności formalne, bowiem w wypadku ograniczenia protokołu do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w czynności sporządza się przekład zapisu dźwięku, który, podobnie jak zapis rejestracji, staje się załącznikiem do protokołu (art. 147 § 3a k.p.k.). Czasami bywają rozbieżności w treściach tych skrótowych protokołów, a odtworzeniem ich zapisu wymagające korekty w trybie art. 153 k.p.k. (sprostowania, wzmianki), co angażuje ponownie organ procesowy oraz inne osoby dokonujące tej czynności.

Należy zatem postulować prowadzenie przesłuchania zdalnego z jednoczesnym nagrywaniem takiego przesłuchania. Pomocne byłoby także wykorzystanie narzędzi do transkrypcji mowy, umożliwiające dosłowne protokolowanie relacji, co stanowiłoby techniczny gwarant rzetelności przeprowadzonej czynności. W procesie karnym, w szczególności na etapie postępowania przygotowawczego, niezwykle pożądanym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie możliwości dokumentowania czynności procesowych, w tym zwłaszcza przesłuchania za pomocą transformacji mowy na tekst pisany (ang. *speech-to-text* lub *transcription*). Jest to technologia umożliwiająca automatyczne zamienianie wypowiedzianych słów na tekst zapisany przy użyciu mikrofonu i oprogramowania opartego na sztucznej inteligencji. Obowiązujące zasady sporządzania protokołów deprecjonują wykorzystanie narzędzi audiowizualnych w procesie karnym. Stanowi to także przyczynę postrzegania procesu karnego w dobie tak intensywnego rozwoju technologicznego jako archaicznego, zwłaszcza z perspektywy uczestników postępowania, którzy w swojej informatycznej sferze zawodowej czy prywatnej funkcjonują w zupełnie odmiennych realiach.

²³ Wyrok SN z 1 lipca 2020 r., sygn. akt V KK 496/18, Lex nr 3153476.

Przedstawione tu rozwiązania prawne wskazują na to, że zasada równości broni i zasada równości stron procesowych nie są ograniczane. Są to nowe możliwości mające pozytywny wpływ na efektywność postępowania²⁴.

Instytucja przedstawienia zarzutów w trybie zdalnym

Przyjrzyjmy się instytucji przedstawienia zarzutów, by docelowo zaproponować modelowy przebieg przeprowadzenia tych czynności w formule zdalnej. Przedstawienie zarzutów jest jednym z najistotniejszych aktów procesowych podejmowanym w postępowaniu przygotowawczym. Czynność ta kończy postępowanie przygotowawcze w sprawie (*in rem*) i powoduje jego przejście w następną fazę przeciwko osobie (*in personam*). Tym samym osoba, przeciwko której zostało skierowane ściganie karne, uzyskuje status podejrzanego, stając się stroną procesową (art. 299 § 1 k.p.k.). Przyjmuje się, że art. 313 § 1 k.p.k. reguluje dwie sytuacje związane z przedstawieniem zarzutu popełnienia przestępstwa, mianowicie gdy po sporządzeniu postanowienia istnieje możliwość faktyczna jego ogłoszenia i przesłuchania podejrzanego (art. 313 § 1 *in principio* k.p.k.) oraz gdy takiej możliwości nie ma z powodu ukrywania się lub nieobecności w kraju podejrzanego (art. 313 § 1 *in fine* k.p.k.)²⁵.

Art. 313 k.p.k. wymienia szereg czynności, które muszą być wykonane w ramach instytucji przedstawienia zarzutów. Są nimi: wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, ogłoszenie zarzutów niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchanie podejrzanego. Integralną częścią tej czynności jest pouczenie podejrzanego, który to obowiązek organu a jednocześnie uprawnienie podejrzanego statuuje art. 300 § 1 k.p.k. Poucza się ponadto podejrzanego o możliwości żądania do czasu zawiadomienia go o terminie zaznajomienia z materiałami śledztwa podania mu ustnie podstaw zarzutów, a także sporządzenia uzasadnienia na piśmie, z tym, że w razie zgłoszenia takiego żądania doręcza się uzasadnienie podejrzanemu i ustanowionemu obrońcy w terminie 14 dni.

Przy kreowaniu odpowiednich gwarancji przesłuchanie online pozwala należycie realizować prawo do obrony. Sytuacja, w której dana osoba podczas przesłuchania fizycznie znajduje się w innym miejscu, nie umniejsza wartości dowodu. Problematyczne mogą być czynności związane z koordynacją przebiegu takiej czynności, co wymaga niewątpliwie zaangażowania organu

²⁴ Ł. Brzezowski, *Udział prokuratora w rozprawie i posiedzeniu zdalnym*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 3, s 35–36.

²⁵ R.A. Stefański, *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 6, s. 6–7.

procesowego, na którym ciąży obowiązek przygotowania i przeprowadzenia takiego przesłuchania z uwzględnieniem aspektów procesowych i taktycznych. Należy podkreślić, że przesłuchanie zdalne powinno być tylko opcją i to organ procesowy w kontekście kategorii sprawy, zebranego materiału dowodowego, stosowanych środków zapobiegawczych podejmuje decyzję o formie przeprowadzenia przesłuchania. Zasadne byłoby także dopuszczenie realizacji czynności w formie hybrydowej, w różnych konfiguracjach. Oznacza to, że wskazani uczestnicy przesłuchania znajdują się w jednym miejscu w siedzibie organu procesowego, a inni łączą się zdalnie z innego miejsca bądź różnych miejsc przez system wideokonferencyjny.

Problematiczna może być przede wszystkim kwestia zapewnienia warunków technicznych, skonfigurowania sieci czy koordynowania takiej czynności, zwłaszcza gdy powstaje sytuacja wymagająca nawiązywania nie tylko połączeń „punkt–punkt”, między dwoma lub kilkoma lokalizacjami, ale także połączeń wielopunktowych, jednocześnie między wieloma lokalizacjami²⁶. Powstaje tu ryzyko niespełnienia warunków efektywnego udziału w takich czynnościach wszystkich uczestników wideokonferencji. Należy bowiem przewidzieć udział w takiej czynności nie tylko podejrzanego i jego obrońcy, lecz także biegłego czy tłumacza jako przedstawicieli ustawowych.

Trzeba zauważyć, że forma przesłuchania zdalnego i w konsekwencji obecności podejrzanego poza siedzibą organu procesowego mogą powodować trudności organizacyjne i techniczne, związane z przygotowaniem, nawiązaniem połączenia i przeprowadzeniem skutecznie takiej czynności procesowej. Nie budzi więc wątpliwości, że taką formę przesłuchania i jego warunki należy wzmocnić przepisami proceduralnymi. Konieczne jest ustanowienie regulacji pozwalających należycie zabezpieczyć prawa podejrzanego oraz warunki umożliwiające niezakłócony i efektywny udział w przesłuchaniu uczestnikom postępowania²⁷.

Równolegle z wprowadzeniem przepisu k.p.k., statuującego możliwość przesłuchania zdalnego podejrzanego, należałoby wskazać na systemy czy oprogramowanie służące przeprowadzeniu online takiego przesłuchania. Aktualnie istotny mankament stanowi luka w zakresie uregulowań odnośnie do urządzeń technicznych, za pośrednictwem których możliwy jest przekaz obrazu i dźwięku. Obowiązuje co prawda rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 stycznia 2017 r. w sprawie utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych w postępowaniu karnym²⁸, wydane na podstawie delegacji ustawowej z art. 147 § 5 k.p.k., które jednak określa inny zakres

²⁶ C. Kulesza, op. cit., s. 211.

²⁷ A. Lach, *Udział oskarżonego w czynnościach procesowych w drodze wideokonferencji*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 9, s. 32.

²⁸ Dz.U. z 2017 r., poz. 93.

przedmiotowy, m.in. rodzaje urządzeń i środków technicznych służących do utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych, sposób przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisu obrazu lub dźwięku. Ustawodawca nie czyni odesłań do rozporządzeń, mocą których można byłoby doprecyzować przedmiotowe regulacje²⁹. Wobec braku stosownych regulacji organ procesowy może uzyskać profesjonalne wsparcie w tym zakresie korzystając z instytucji pomocnika organu procesowego, jakim jest specjalista (art. 205 k.p.k.). Jest on wzywany do czynności celem technicznego wsparcia w zakresie obsługi urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie czynności na odległość. Stanowi on gwarant rzetelnego przeprowadzenia określonej czynności procesowej.

Planując przesłuchanie, konieczne jest poinformowanie uczestników o formie przesłuchania, przekazanie instrukcji technicznych (np. linku do spotkania, wymagań sprzętowych). Pokoje przesłuchań powinny być wyposażone w komputer z kamerą i mikrofonem, ekran, projektor, stabilne łącze internetowe, system nagrywania z możliwością protokolowania elektronicznego. Określone wymagania powinny ciążyć na przesłuchiwanym.

Trzeba podkreślić, że obowiązkiem podejrzanego jest stawiennictwo na wezwanie w toku postępowania karnego. Oskarżony jest także obowiązany zawiadamiać organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca swojego zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, jak również o każdej zmianie danych umożliwiających kontaktowanie się, wskazanych w art. 213 § 1, o których wie, że są znane organowi prowadzącemu postępowanie (art. 75 § 1 k.p.k.).

Podejrzany powinien być zobligowany do okazania dokumentu tożsamości, zapewnienie włączenia kamery przez cały czas przesłuchania.

W odniesieniu do wspomnianych uprawnień podejrzanego forma przesłuchania zdalnego nie stoi w sprzeczności z możliwością realizacji obowiązku informacyjnego. Samo wręczenie pouczenia podejrzanemu i odebranie od niego podpisu, że takie otrzymał, nie generuje żadnych problemów w sytuacji przesłuchania zdalnego. Obowiązek informacyjny spełnić można zarówno wręczając pouczenie w miejscu przesłuchania, jak i poprzez przesłanie elektroniczne, odebranie podpisu i odesłanie podpisanego pouczenia. W przypadku wideokonferencji istniałby możliwość weryfikacji tożsamości podejrzanego poprzez komunikację w czasie rzeczywistym oraz pouczenia go o uprawnieniach i obowiązkach. Czynność ta mogłaby być realizowana przez osobę – przedstawiciela organu procesowego obecnego w miejscu przebywania i przesłuchania podejrzanego.

²⁹ A. Grubalska, *Rozprawa zdalna na gruncie art. 374 Kodeksu postępowania karnego*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2021, z. 3, s. 103–104.

Organ procesowy spełnia wymagania ustawowe obowiązku informacyjnego, przedstawiając te uprawnienia w formule zdalnej przesłuchania. Ponadto część z nich może być także realizowana przy wykorzystaniu narzędzi elektronicznych, jak udostępnienie akt sprawy w postaci elektronicznej (art. 156 § 5 k.p.k.).

Trudności organizacyjne wynikać mogą także z uwagi na liczbę uczestników takiego przesłuchania łączących się z różnych miejsc. Przyjrzyjmy się zatem uczestnikom uprawnionym bądź zobligowanym do udziału w przesłuchaniu.

W przesłuchaniu podejrzanego przez organ procesowy ma prawo brać udział obrońca. Na mocy art. 301 k.p.k. na żądanie podejrzanego należy przesłuchać go z udziałem ustanowionego obrońcy. Niestawiennictwo obrońcy nie tamuje przesłuchania. Posiadanie obrońcy jest prawem oskarżonego, pierwszeństwo ma zatem tzw. obrońca z wyboru. W myśl art. 83 § 1 k.p.k. obrońcę może ustanowić sam oskarżony. Jeżeli jest on nieletni lub ubezwłasnowolniony, obrońcę może ustanowić jego przedstawiciel ustawowy. W przypadku zaś gdy oskarżony jest pozbawiony wolności, do czasu ustanowienia przezeń obrońcy może ustanowić mu go inna osoba, o czym niezwłocznie powiadamia się oskarżonego (art. 83 § 1 k.p.k.). Mamy wówczas do czynienia z tzw. pełnomocnictwem tymczasowym, wymagającym potwierdzenia przez oskarżonego. Poza obrońcą z wyboru w postępowaniu karnym funkcjonuje także obrońca z urzędu. Wyznacza się go wówczas, gdy podejrzanym nie może pokryć kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny oraz wnosi o ustanowienie mu obrońcy (art. 78 § 1 k.p.k.), a także jeżeli w razie tzw. obrony obowiązkowej oskarżony nie posiada obrońcy z wyboru (art. 79, 80, 451 i 671 k.p.k.). Ustawodawca przewiduje także obronę obligatoryjną. W sytuacji gdy podejrzanym nie ukończył 18 lat, jest głuchy, niemy lub niewidomy, zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona oraz gdy zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 k.p.k.). Jeszcze inna przesłankę obligatoryjną statuuje art. 79 § 2 k.p.k. Otóż oskarżony musi mieć obrońcę również wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę. Przepis ten wymaga komentarza w kontekście przesłuchania zdalnego, które *prima facie* mogłoby być pożytywane przez podejrzanego jako swoista bariera utrudniająca realizację praw podejrzanego. Trafnie zauważył Sąd Najwyższy, że „okoliczności utrudniające obronę” – w rozumieniu art. 79 § 2 – należy wiązać przede wszystkim z właściwościami osobistymi oskarżonego, które co prawda nie uniemożliwiają realizacji prawa do obrony materialnej bezpośrednio przez samego oskarżonego, ale w znaczący

sposób ją utrudniają. Są to okoliczności związane z właściwościami fizycznymi (wiek, stan zdrowia, sprawność poszczególnych narządów zmysłów), psychicznymi (stopień sprawności umysłowej, zaradność lub nieporadność) oraz intelektualnymi (stopień inteligencji ogólnej, wiedza w dziedzinie stanowiącej materię przedstawionych zarzutów) konkretnego oskarżonego w zestawieniu z treścią zarzutów mu przedstawianych³⁰. W kontekście tych ustaleń przesłuchanie zdalne nie stanowi dodatkowej okoliczności warunkującej obronę obligatoryjną.

W postępowaniu przygotowawczym w warunkach zdalnego przesłuchania udział obrońcy byłby możliwy w miejscu pobytu podejrzanego lub w innym miejscu. To podejrzany i jego obrońca w sytuacji przesłuchania zdalnego jako formy fakultatywnej przeprowadzenia czynności procesowej będą ustalali taktykę obrony, w tym korzyści lub mankamenty odebrania wyjaśnień online. Również w warunkach realizacji czynności procesowej online istnieje możliwość zapewnienia porozumiewania się podejrzanego z obrońcą.

Realne jest mimo przesłuchania zdalnego umożliwienie podejrzanemu w toku przesłuchania zapewnienie realizacji uprawnienia polegającego na złożeniu wyjaśnień na piśmie (art. 176 k.p.k.). Przesłuchujący podejmuje w tym wypadku środki zapobiegające porozumieniu się oskarżonego z innymi osobami w czasie spisywania wyjaśnień. Ponadto przesłuchujący może z ważnych powodów odmówić zgody na złożenie przez oskarżonego wyjaśnień na piśmie. Pisemne wyjaśnienia oskarżonego podpisane przez niego, z zaznaczeniem daty ich złożenia, stanowią załącznik do protokołu.

Wskazując na kategorię osób biorących udział w przesłuchaniu podejrzanego, należy przywrócić rolę biegłego. To przede wszystkim strony procesowe posiadają uprawnienia do udziału w przesłuchaniu biegłego. Mogą nie tylko wziąć udział w przesłuchaniu biegłego oraz ale też zadawać mu pytania (art. 318 k.p.k.). W polskim procesie karnym biegły posiada odrębny status. Jest on powoływany przez organ procesowy w sytuacji stwierdzenia, że okoliczności mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymagają wiadomości specjalnych. Ponadto przepisy przewidują udział biegłego w czynności dowodowej, możliwość przeprowadzenia czynności z udziałem biegłego lub wymóg przeprowadzenia czynności dowodowej przez biegłego (art. 185a, 185b, 192 § 2, art. 209 § 2 i 4 k.p.k.) oraz przypadki, kiedy organ jest zobligowany do skorzystania z opinii biegłego jak to się dzieje w celu określenia stanu poczytalności oskarżonego (art. 202 k.p.k.). Biegły może także uczestniczyć w rozprawie lub w konkretnych czynnościach postępowania karnego. Na mocy art. art. 198 § 1 k.p.k. biegły może zostać wezwany do udziału w przeprowadzeniu dowodów. Nie można zatem wykluczyć obecności biegłego podczas przesłuchania podejrzanego, który jest uprawniony do

³⁰ Wyrok SN z 24 lipca 2008 r., sygn. akt V KK 32/08, OSNwSK 2008, poz. 1533.

zadawania pytań osobom przesłuchiwanym, co daje mu możliwość dodatkowej aktywności w trakcie czynności, w której bierze udział. Na mocy art. 171 § 2 k.p.k. biegły ma prawo zadawania podczas przesłuchania pytań, które zadaje przesłuchiwanej bezpośrednio, chyba że organ przesłuchujący zarządzi inaczej.

Oskarżony ma ponadto prawo do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim. Udział takiej osoby mógłby być zapewniony zarówno w miejscu pobytu podejrzanego, jak i w innym miejscu z zapewnieniem gwarancji symultanicznego tłumaczenia składanych wyjaśnień. Udział tłumacza języka migowego lub daktylogo musi być zapewniony w przypadku potrzeby przesłuchania głuchego lub niemego, gdy nie wystarcza porozumienie się z podejrzanym za pomocą pisma.

Z perspektywy modelowej jednym z kluczowych zagadnień w postępowaniu karnym jest stanowisko procesowe stron, w tym możliwość ich osobistego udziału w czynnościach procesowych. Obowiązująca ustawa karnoprocesowa zakłada, że podejrzanym i jego obrońcą oraz pokrzywdzonym i jego pełnomocnikiem mogą składać wnioski o dokonanie czynności śledztwa. Istotne jest tu unormowanie przewidujące, że stronie, która złożyła wniosek, oraz jej obrońcy lub pełnomocnikowi nie można odmówić wzięcia udziału w czynności, jeżeli tego żądają. Strony, obrońcy, pełnomocnicy i ich przedstawiciele ustawowi mają również bezwzględne prawo uczestniczenia w czynnościach niepowtarzalnych śledztwa i dochodzenia, chyba że w razie zwłoki zachodziłoby niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu³¹.

Ustawodawca wprowadza odmienne reguły przesłuchania podejrzanego w postępowaniu przygotowawczym, który nie ukończył 18 lat. Rozpatrując kwestie możliwości przesłuchania również podejrzanego o takim statusie, należy uwzględnić zapewnienie udziału osób wymienionych w art. 299b k.p.k. Dopuszczalny jest tu bowiem podczas czynności z udziałem podejrzanego, który nie ukończył 18 lat, a więc i przesłuchania, udział jego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której pieczęcią podejrzanym pozostaje, ewentualnie jeżeli podejrzanym nie posiada przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której pieczęcią pozostaje, albo jeżeli zaistniały okoliczności wyłączające udział w czynności tych osób, podejrzanym może wskazać inną osobę pełnoletnią. Istnieje katalog okoliczności wyłączających uprawnienie osoby trzeciej do udziału w takich czynnościach, które są następujące: gdy udział tych osób może prowadzić do naruszenia praw lub interesów podejrzanego, jest niecelowy ze względu na jego dobro, uniemożliwia przeprowadzenie czynności albo utrudnia

³¹ W. Jasiński, *Udział stron, obrońców i pełnomocników w czynnościach postępowania przygotowawczego – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2010, t. LXXXII, nr 3171, s. 143–146.

ją w istotny sposób. Udział takiej osoby ma charakter pasywny, nie może ona zadawać pytań, czy się wypowiadać. W rozpatrywanym przypadku przesłuchania zdalnego zasadne byłoby, aby taka osoba była obecna w miejscu przesłuchania podejrzanego. Istotą analizowanego uprawnienia jest bowiem udzielenie podejrzanemu mentalnego wsparcia poprzez fizyczną obecność osoby trzeciej co do zasady w praktyce osoby, do której podejrzanemu ma zaufanie. Dzięki temu osoba przesłuchiwana może czuć się bezpieczniej i swobodniej odpowiadać na pytania. Dlatego w warunkach przesłuchania zdalnego osoba ta powinna znajdować się w jednym pomieszczeniu z podejrzanym.

Nie należy wykluczyć także sytuacji, w której podejrzanemu wnioskując o przeprowadzenie czynności śledztwa lub dochodzenia, której prowadzący postępowanie przygotowawcze chciałby dokonać ze względów taktycznych bez jego obecności. Podobnie może zaistnieć sytuacja, w której podejrzanemu wnioskując o przesłuchanie świadka (w szczególności pokrzywdzonego) w celu wywarcia na niego pośrednio niedopuszczalnego wpływu lub jego wtórnej wiktymizacji. Wydaje się, że w takich okolicznościach (także w sytuacji przesłuchania zdalnego) prowadzący postępowanie przygotowawcze powinien odmówić uwzględnienia wniosku z uwagi na naruszenie swobodę wypowiedzi, a więc w warunkach objętych zakazem z art. 171 § 7 k.p.k. Nie może mieć ono waloru dowodowego i z tego powodu jest niedopuszczalne³².

Tryb przesłuchania zdalnego jest trybem standardowym, zgodnym z obowiązującym k.p.k. Swoistą odmiennością stanowią warunki takiego przesłuchania. Ryzyko, jakie może zaistnieć, to pojawienie się nieuprawnionych osób trzecich w miejscu przesłuchania podejrzanego i wpływu na jego wyjaśnienia.

Ponadto w trakcie przesłuchania zdalnego taktyka przesłuchania podejrzanego ulega pewnym modyfikacjom, ponieważ zmieniają się warunki komunikacji, kontroli sytuacji oraz obserwacji zachowania podejrzanego. Podczas przesłuchania zdalnego kontakt jest pośredni, co powoduje słabszy efekt psychologiczny, mniejszy autorytet sytuacyjny organu. Problematyczna może być także konfrontacja z dowodami. Podczas przesłuchania w formule tradycyjnej można: okazać dokumenty, przedstawić dowody rzeczowe, reagować natychmiast na reakcje podejrzanego. W przesłuchaniu zdalnym dowody trzeba udostępnić elektronicznie lub pokazać na ekranie, a wówczas reakcje są trudniejsze do oceny. Dlatego organ procesowy, biorąc uwagę charakter sprawy, zebrane materiały dowodowe, wpływ okoliczności mających wpływ na dynamikę przesłuchania, powinien ocenić, czy taką formę przesłuchania realizować w danej sprawie.

Wskazując na ryzyka związane ze zdalnym przesłuchaniem, należy zwrócić uwagę na problem wykluczenia cyfrowego podejrzanego. Podczas gdy organy procesowe, działając z urzędu, dysponują profesjonalnymi narzędziami

³² W. Jasiński, op. cit., s. 147.

technologicznymi, podejrzanym często pozbawionym środków finansowych nie jest w stanie skorzystać z urządzeń zapewniających mu swobodę wypowiedzi i realizację prawa do obrony. Problemem może być także niski poziom kompetencji cyfrowych podejrzanego, prowadzący do faktycznej nierówności procesowej oraz osłabienia standardów rzetelnego przesłuchania. Jeśli przesłuchanie odbywa się przy użyciu środków porozumiewania się na odległość, bariera cyfrowa może ograniczać swobodę wypowiedzi, możliwość kontaktu z obrońcą, rozumienie procedury, aktywny udział w czynności procesowej. Pojawia się także możliwość manipulacji przebiegiem przesłuchania. Podejrzanym uczestniczącym w przesłuchaniu zdalnym może podejmować działania mające na celu wpływanie na przebieg czynności procesowej oraz utrudnianie ustalenia prawdy. Jednym z zagrożeń jest także możliwość korzystania z niedozwolonych źródeł informacji podczas składania wyjaśnień. Osoba przesłuchiwana może odczytywać wcześniej przygotowane odpowiedzi, korzystać z notatek, komunikatorów internetowych lub wyszukiwarek, co osłabia spontaniczność i autentyczność wypowiedzi. Istotnym problemem jest również ryzyko udzielania podejrzanemu pomocy przez osoby trzecie znajdujące się poza kadrem urządzenia wykorzystywanego do transmisji. Pomoc taka może polegać na przekazywaniu informacji dotyczących treści pytań lub sugerowaniu określonej linii obrony. W warunkach przesłuchania zdalnego organ procesowy ma ograniczone możliwości kontroli otoczenia osoby przesłuchiwanej, co utrudnia wykrycie tego rodzaju nieprawidłowości. Dodatkowo podejrzanym może wykorzystywać urządzenia elektroniczne niewidoczne dla prowadzącego przesłuchanie, takie jak telefon, słuchawki bezprzewodowe czy komunikatory tekstowe. Pozwala to na bieżący kontakt z innymi osobami lub uzyskiwanie informacji mogących wpływać na treść składanych wyjaśnień.

Nie można także wykluczyć celowego manipulowania aspektami technicznymi połączenia, przykładowo poprzez symulowanie problemów z łącznością, opóźnianie odpowiedzi, wyłączanie kamery lub mikrofonu czy zasłanianie obrazu. Działania takie mogą utrudniać ocenę zachowania podejrzanego, jego reakcji emocjonalnych oraz wiarygodności składanych wyjaśnień.

Ponadto jednym z podstawowych zagrożeń jest możliwość nieuprawnionego dostępu osób trzecich do przebiegu transmisji czy informacji niejawnych. W przypadku niewystarczającego zabezpieczenia połączenia istnieje ryzyko przechwycenia obrazu, dźwięku lub danych przesyłanych pomiędzy uczestnikami przesłuchania. Dotyczy to zwłaszcza korzystania z niezabezpieczonych sieci internetowych lub platform komunikacyjnych niespełniających wymogów bezpieczeństwa. Ryzyko naruszenia poufności zwiększa również możliwość korzystania z prywatnych urządzeń elektronicznych oraz zewnętrznych nośników danych. Urządzenia te mogą być podatne na złośliwe oprogramowanie, umożliwiające kopiowanie, przesyłanie lub archiwizowanie danych bez wiedzy organu procesowego. Przesłuchanie zdalne wymaga

zatem stosowania odpowiednich środków bezpieczeństwa teleinformatycznego, w tym szyfrowanych kanałów komunikacji, kontroli dostępu do pomieszczeń, weryfikacji tożsamości uczestników oraz ograniczenia możliwości nieautoryzowanego utrwalania przebiegu czynności procesowej.

Wskazane zagrożenia powodują, że przesłuchanie zdalne wymaga zastosowania odpowiednich gwarancji proceduralnych i technicznych, umożliwiających weryfikację samodzielności wypowiedzi podejrzanego oraz zapewnienie prawidłowego przebiegu czynności procesowej.

Zatem obowiązkiem organu procesowego jest rzetelne przygotowanie i przeprowadzenie takiej czynności, a także jej właściwe protokolarne udokumentowanie ze wskazaniem, że czynność odbyła się na odległość, podaniem miejsca przebywania uczestników, użytego systemu technicznego, ewentualnych przeszkód zaistniałych w trakcie czy przerw technicznych.

Podsumowanie

Podsumowując, można dostrzec niewątpliwie pozytywne aspekty zdalnej czynności przesłuchania podejrzanego. To przede wszystkim przyspieszenie postępowania, ułatwiony kontakt z uczestnikami postępowania. Pojawiają się także zagrożenia i wątpliwości, których jednak natura i charakter nie wymagają rewolucyjnych zmian przepisów. Uwagi krytyczne i argumenty przeciwko takiej formule odnoszą się do wystąpienia ryzyka naruszenia poufności kontaktu z obrońcą, wykluczenia cyfrowego przejawiającego się w brak kompetencji cyfrowych lub dostępu do sprzętu elektronicznego podejrzanego, wystąpieniem problemów technicznych zakłócających realny udział w przesłuchaniu. Wystarczającym zabiegiem, zapewniającym efektywność czynności byłoby w tym przypadku przygotowanie takiego przesłuchania. Cyfryzacja procesu karnego nie jest sprzeczna z prawem do obrony, ale wymaga odpowiednich gwarancji proceduralnych, zapewnienia standardów technicznych, kontroli, zachowania równowagi między efektywnością postępowania a ochroną praw jednostki.

Można zatem stwierdzić, że cyfryzacja stanowi zarówno szansę, jak i wyzwanie dla realizacji prawa do obrony – kluczowe jest to, aby technologia wspierała gwarancje procesowe, a nie je osłabiała.

Wykaz literatury

Anusz A., *Publiczne prawo ochrony konkurencji a nowe techniki i technologie na przykładzie wykorzystania danych lub ich baz, świadczenia usług cyfrowych lub zastosowania sztucznej inteligencji*, C.H. Beck, Warszawa 2025.

- Augustyniak B., Eichstaedt K., Kurowski M., Świecki D., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, 2025, Lex.
- Badowiec R., *Prawo oskarżonego do kontaktu z obrońcą podczas posiedzenia aresztowego i rozprawy prowadzonych zdalnie*, „Prawo i Więź” 2023, nr 1(44).
- Brzezowski Ł., *Udział prokuratora w rozprawie i posiedzeniu zdalnym*, „Prokuratura i Prawo” 2021, nr 3.
- Dudka K., Paluszkiewicz H., *Postępowanie karne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Grubalska A., *Rozprawa zdalna na gruncie art. 374 Kodeksu postępowania karnego*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2021, z. 3.
- Hofmański P., Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.
- Jasiński W., *Udział stron, obrońców i pełnomocników w czynnościach postępowania przygotowawczego – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2010, t. LXXXII, nr 3171.
- Kulesza C., *Rozprawa zdalna oraz zdalne posiedzenie aresztowe w świetle konwencyjnego standardu praw oskarżonego*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2021, vol. 26, nr 3.
- Lach A., *Udział oskarżonego w czynnościach procesowych w drodze videokonferencji*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 9.
- Petzel J., *Systemy wyszukiwania informacji prawnej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Płoch E.A., *O pojęciu sztucznej inteligencji i możliwościach jej zastosowania w postępowaniu cywilnym*, „Prawo w Działaniu” 2020, t. 44.
- Stefański R.A., *Skuteczność przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 6.
- Szczechowicz K., *Zdalny udział oskarżycieli w rozprawie w sprawach karnych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2023, nr 62.
- Świecki D. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1, 2025, Lex.

Summary

Remote interrogation of suspects in criminal proceedings – new regulations, new perspectives

Keywords: procedural criminal law, suspect, interrogation, digitisation.

Progress in digital transformation is affecting virtually every aspect of social life, including the justice system. The criminal justice process, traditionally based on direct contact between participants and paper documentation, is increasingly relying on modern information technologies. The digital, automated criminal process is no longer merely a theoretical concept but a reality that creates new opportunities as well as serious challenges. The aim of this article is to examine the extremely important issue of conducting the procedural step of questioning a suspect in the context of the digitalisation of criminal proceedings. The research methods employed, such as an analysis of current legislation, an analysis of selected case law, a review of

the relevant literature and a critical analysis of the law, have enabled the conclusion to be drawn that, for pragmatic reasons, it is necessary for the procedural authority to carry out this procedural step remotely.